

Є.М. Смирнов, канд. екон. наук (*ДонНУЕТ, Донецьк*)

М.С Рисухіна (*ДонНУЕТ, Донецьк*)

ЕКОНОМІЧНЕ І ПРОМИСЛОВЕ ШПИГУНСТВО: ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Сьогодні конкуренція стає все більш агресивною, а методи її здійснення все більш жорсткішими. Намагаючись випередити конкурентів підприємства іноді розгортають цілі економічні війни, зброєю в яких стають не лише етичні та законні методи досягнення конкурентних переваг, а і засоби недобросовісної конкуренції.

Одним із таких засобів виступає шпигунство. Сучасна конкурентна боротьба неможлива без отримання інформації, яка поряд із фінансами та кадрами поступово стає одним із основних економічних ресурсів. Щоб бути конкурентоспроможним підприємець змушений не лише зберігати власні комерційні таємниці, а і власноруч шукати шляхи отримання інформації про дії та наміри суперників, яка у більшості випадків є закритою та важкодоступною. Саме останнє і викликає об'єктивну потребу шпигувати за конкурентами.

Як показало дослідження на рівні окремого підприємства термін «шпигунство» поки що немає єдиного, загальновизнаного трактування. На сьогодні в спеціальній економічній літературі можна зустріти словосполучення «економічне шпигунство», «промислове шпигунство», «комерційне шпигунство» [1-4] тощо. При цьому найчастіше вказані терміни розглядаються авторами як синоніми. Тому важливим є визначення сутності і значення шпигунства, як способу ведення конкурентної боротьби на рівні підприємництва.

Проведений аналіз фахової літератури дозволив виділити два підходи до визначення терміну «шпигунство» на рівні підприємства.

Згідно з першим підходом стосовно бізнесу доцільним є використання терміну «промислове шпигунство», у той час як термін «економічне шпигунство» застосовується лише щодо державної таємниці, де суб'єктами правовідносин виступають окремі держави [1, 2]. Промислове шпигунство розглядається як різновид економічного шпигунства, з тією особливістю, що для нього характерним є зменшення масштабів від держави до одного або декількох підприємств-конкурентів. І якщо у випадку економічного шпигунства основним суб'єктом правовідносин виступає держава у особі своїх

органів та спецслужб, то у випадку промислового шпигунства суб'єктом є окремий підприємець, тобто фізична або юридична особа.

Згідно з іншою точкою зору термін «промислове шпигунство» слід використовувати винятково для позначення порушень прав на об'єкти промислової та інтелектуальної власності. Тоді як, для позначення правопорушень, предметом яких є відомості, що становлять комерційну таємницю, додатково вводяться інші терміни. Так, наприклад, в Кримінальному кодексі України (ст. 231 першої редакції) використовувався термін «комерційне шпигунство» – умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну таємницю, з метою розголошення або іншого використання [3]. Ряд авторів пропонують використовувати термін «підприємницьке шпигунство», під яким розуміють систему методів, прийомів збору відомостей про виробництво, його діяльності і підприємців [4].

Ця точка зору також є обґрунтованою, враховуючи, що в світовій практиці, як правило, виділяються три загально визнані форми інтелектуальної власності: авторське право, патентне право та режим комерційної таємниці [3]. Однак в цьому випадку слід зауважити, що інформація, яка є об'єктом промислової власності може і не представляти комерційної таємниці, а предметом комерційної таємниці може виступати інформація, яка не відноситься до результатів творчої та інтелектуальної діяльності.

Підбиваючи підсумок зазначимо, що розглянуті підходи до визначення термінів «економічне» та «промислове шпигунство» не позбавлені недоліків, а їх використання є обмеженим. Також зауважимо, що подальші дослідження в межах цієї проблеми не лише сприятимуть стандартизації термінології, а і слугуватимуть підґрунтям для уточнення правового статусу та економічних особливостей інституту економічної розвідки та шпигунства, як інструментів конкурентної боротьби.

Література

1. Борисов А.Б. Великий економічний словник / А.Б. Борисов. – М.: «Книжный Мир», 2003. – 895 с.
2. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 480 с.
3. Котляр Д. Правова природа та підходи до регулювання комерційної таємниці / Д. Котляр // Парламент. – 2004. – №4.
4. Основы экономической безопасности [учебное пособие] / под ред. Е.А. Олейникова. – М.: Бизнес-школа, 1997. – 288 с.